

INGLIZ TILI FONETIKASI TAHLILI

Mushtariy Sharipbayeva Umidbek qizi

URDU Xorijiy filologiya fakulteti

Xorijiy til va adabiyoti: ingliz tili yo'nalishi 2-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7539701>

ARTICLE INFO

Received: 04th January 2023

Accepted: 14th January 2023

Online: 16th January 2023

KEY WORDS

English, fonetika, til, leksika, tilshunoslik, talaffuz va h.k.z

ABSTRACT

Ingliz tilining fonetikasini o'rganish, shubhasiz, mashg'ulot paytida sizga keladigan barcha iboralar va so'zlarning talaffuzi va rivojlanishiga aniqlik kiritadi. Avvalo, sizda an'anaviy transkripsiyadagi barcha tovushlarni belgilashingiz kerak bo'lgan lug'at bo'lishi kerak, keyin esa ularning yonida o'z ona tilingizdagi tovushlari.

Fonetika - tovushlarni o'rganadigan bo'lim. Uning asosiy maqsadi ingliz tilidagi tovushlar va so'zlarni to'g'ri talaffuz qilishni o'rgatish, shuningdek, ona tilida so'zlashuvchilar nutqini idrok etish qobiliyatini rivojlantirishdir. Shuning uchun, ingliz tilida to'g'ri gapirish va o'qishni o'rganish uchun siz ingliz alifbosini bilishingiz va alohida fonemalarning talaffuzini va ular ishlatiladigan so'zlarni o'rganishingiz kerak. Ingliz tili fonetikasi Ingliz tili lotin alifbosiga asoslangan bo'lib, unda atigi 26 ta harf mavjud (odatdagi 33 ta harf o'rniga), lekin bu tanish harflar ustiga deyarli ikki barobar ko'p tovushlar, ya'ni 46 xil fonema qo'yilgan. Ingliz tilidagi tovushlar ushbu tilni o'rganuvchilar uchun juda muhimdir, shuning uchun ular nutqda qanday va nima uchun ishlatilishini tushunishingiz kerak.

Yuqorida aytib o'tilganidek, ingliz tilining o'ziga xos xususiyati mavjud harflar soniga mos kelmaydigan juda ko'p sonli tovushlardir. Ya'ni, bitta harf yaqin joylashgan harflarga qarab bir nechta fonemalarni etkazishi mumkin. Shunga asoslanib, juda ehtiyotkorlik bilan va to'g'ri gapirish kerak. U yoki bu tovushni noto'g'ri ishlatish tushunmovchilikka olib keladi. Masalan, so'z "to'shak" (to'shak) va so'z "yomon" (yomon) Ularning talaffuzi va yozilishi deyarli bir xil, shuning uchun ularni chalkashtirib yuborish oson. Ingliz tilini o'rganishning ushbu bosqichida ko'pchilik yodlash jarayonini engillashtirish uchun rus tilidagi talaffuzni transkripsiya qilishni boshlaydi. Biroq, bu "yengillik" juda noto'g'ri, chunki u ko'pincha o'xshash talaffuzli so'zlar o'rtasida yanada chalkashlikka olib keladi. Axir, rus tilidagi "to'shak" va "yomon" so'zlari faqat sifatida transkripsiya qilinishi mumkin "yomon", tovushning dualligini ko'rsatmasdan. Shuning uchun tovushlarni alohida o'rganish yaxshiroqdir. Ingliz tilining fonetikasini o'rganish, shubhasiz, mashg'ulot paytida sizga keladigan barcha iboralar va so'zlarning talaffuzi va rivojlanishiga aniqlik kiritadi. Avvalo, sizda an'anaviy transkripsiyadagi barcha tovushlarni belgilashingiz kerak bo'lgan lug'at bo'lishi kerak, keyin esa ularning yonida o'z ona tilingizdagi tovushlari.

Shuningdek, talaffuzning alohida holatlarini ko'rsatib o'tish kerak, bu so'z qandaydir tarzda o'ziga xos tarzda talaffuz qilinishi yoki yozilishi kerak, ruscha tovushga o'xshatish

mumkin emas. London - London Qulaylik uchun fonemalarni guruhlarga bo'lish yaxshiroqdir. Masalan, undoshlar, unli, diftonglar va triftonglar. Shuningdek, siz ushbu turdagi mashqlarni doimiy ravishda mashq qilishingiz va bajarishingiz kerak: Buyuk Britaniyaning asosiy shahri - London. London- 6 ta harf, 6 ta tovush. Keling, uni Angliya xaritasidan topamiz. U qayerda? Keyin, keling, do'stimiz bilan tekshiramiz: buni qanday yozasiz? Bu qanday harfma-harf o'qiladi? Endi bu nomni yozing - Bu ismni biz uchun yozing:- London - [Landen] Shunday qilib, siz nafaqat tovushlarni talaffuz qilishni mashq qilasiz, balki chet tilida foydali so'z va iboralarni ham o'rganasiz. Ingliz tilidagi jarangli undoshlar, rus tilidan farqli o'laroq, ovozsiz bo'lib qolmaydi: bir so'z bilan yaxshi[d] tovushi xuddi [g] kabi aniq talaffuz qilinadi it [it] va hokazo. Aytganimdek, ingliz tilidagi talaffuzingizni yaxshilash juda muhim va mutlaqo zarur, chunki ko'p miqdorda bu tildagi so'zlar faqat bir yoki ikkita tovush bilan farqlanadi. Ammo ba'zida bunday kichik farq ham asosiy ona tilida so'zlashuvchilar bilan to'g'ri va aniq aloqa qilish uchun juda muhimdir. Odamlar ma'lum bir vaziyatda chet elliklar bilan muloqot qilish uchun asosan ingliz tilini o'rganadilar. Biroq, talaffuzingiz past darajada bo'lsa va siz tez-tez stresslarni chalkashtirib yuborsangiz, u holda hech qanday aloqa ishlamaydi. Shu bilan birga, ko'pchilik ingliz tilida talaffuz qoidalarini o'rgatish shart emasligiga ishonch hosil qiladi, chunki bu vaqtni behuda sarflashdir. Ammo to'liq muloqot qilish uchun hatto keng so'z boyligi va grammatika bo'yicha keng bilim etarli bo'lmaydi.

Fonetikani o'zlashtirishingiz kerak bo'lgan birinchi narsa bu transkripsiyadir. Ingliz tili juda g'ayrioddiy til bo'lib, unda so'zlar va harf birikmalarining talaffuzi uchun juda ko'p qoidalar mavjud. Va buni o'rganishning birinchi bosqichi transkripsiyadir. Ingliz alifbosi lotin alifbosiga, rus alifbosi esa kirill alifbosiga asoslangan. Shuning uchun barcha qiyinchiliklar: ingliz tilida rus tiliga o'xshash tovushlar deyarli yo'q. Masalan, ingliz tilida diftonglar keng tarqalgan (bir bo'g'inda ikkita unli): manba, quvonch, jamoa. Ushbu so'zlarni to'g'ri talaffuz qilish uchun siz diftonglarni bilishingiz va /ɔɪ/ va /aʊ/ transkripsiyasini, shuningdek, ingliz fonetikasi, talaffuzi, tovushlari, alifboning transkripsiyasini o'qishingiz kerak. Ingliz tilidagi tovushlarni talaffuz qilishda chalkashib ketish juda oson. Masalan, "qo'rg'oshin" (qo'rg'oshin) so'zi "qo'rg'oshin" deb o'qiladi. Bu yerda ikkita unli bir tovushga birlashtiriladi. Ammo "break" (break) so'zi "break" kabi talaffuz qilinadi va bu erda allaqachon ikkita tovushni talaffuz qilish kerak.

Ingliz tilining nazariy fonetikasi inglizcha so'zning fonetik tarkibi qismlari haqida umumlashtirilgan ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. U nutqning akustik va yozma shakllarining o'zaro ta'sirini tushuntiradi. Fonetika nafaqat tovush tomonlariga, balki odamning artikulyatsiya apparatiga ham e'tibor beradi.

Ingliz tilining nazariy fonetikasini o'rganishda odam quyidagi mavzularga duch keladi:

1. Ingliz tilining fonemalari. Fonemalarning o'ziga xos xususiyatlari.
2. Kardinal tipdagi unli.
3. Tovushlarning artikulyatsiya qobiliyatlari.
4. Fonemani to'g'ri talqin qilish.
5. So'zning fonetik tahlilini o'tkazish yo'llari.
6. Fonologik maktablar.
7. Unli tovushlar tizimi.
8. Undosh tovushlar tizimi.

9. Alloformlar nima.

So'zlarni fonetik tahlil qilish usuliga juda ko'p vaqt ajratilgan. Tahlil yordamida tovushlar undosh va unilarga ajratilib, ularning tasnifi amalga oshiriladi. Ba'zi so'zlarda harflar va tovushlar soni farq qilishi mumkin. Masalan, yordam (yordam) so'zida - 4 ta harf va 4 ta tovush, olti (olti) so'zida - uchta harf, lekin 4 ta tovush. Har bir harfning o'ziga xos tovushi bor, ammo ingliz tilida bunday tushunchalar mavjud digraflar- bular bitta tovushni bildiruvchi ikkita harf: gh [g] - sharpa (arvoh), ph [f] - foto ['foutou] (foto), sh [ʃ] - porlash [ʃam] (porlash), th [ð] yoki [tʰ] - o'ylang [tʰɪŋk] (o'ylang), sh - shaxmat (shaxmat) va diftonglar- unilarni biridan ikkinchisiga o'tkazish: ea - non (non), ya'ni - do'st (do'st), ai - yana [ə'gen] (yana), au - kuz ['ɔ:təm] (kuz) va boshqalar. Shuni ta'kidlash joizki digraflar va diftonglar turlicha o'qiladi so'zning bo'lagiga qarab. Masalan, so'z o'rtasida gh talaffuz etilmaydi: yorug'lik (yorug'lik), oxirida esa ba'zan "f" kabi tovushlar eshitiladi: yetarli [i'nɫɪf] (etarli); oo uzun [u:], ruschada "u" sifatida talaffuz qilinishi mumkin: oy (oy), qisqa [u]: yaxshi (yaxshi), qisqa [ʌ] sifatida, rus tilidagi "a" ga o'xshash: qon (qon), lekin "r" bilan birgalikda u butunlay boshqacha, masalan [ʊə]: kambag'al (kambag'al).

References:

1. Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun ingliz tili o'quv dasturi. Tuzuvchilar: J.J.Jalolov, M.T.Irisqulov. – Xalq ta'limi. – №4 – Toshkent, 2013. –44 b.
2. Общеввропейские компетенции владения иностранным языком: Изучение, обучение, оценка. – М.: МГЛПУ. Сарма, 2005. – 248 с.
3. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Language Policy Unit, Strasbourg. 2010. – 274 p. Electron resource: http://www.coe.int/t/dg4/Linguistics/Source/CEFR_EN.pdf. Access date: 6.06.2018.
4. European Community Council Resolution of 16 December 1997 on the early teaching of European Union Languages. Electron resource: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:31998Y0103%2801%29>. Access date: 05.06.2018